

Valsts prezidenta Egila Levita uzruna Saeimas 2020. gada rudens sesijas atklāšanā

Publicēts pirms vairāk nekā 4 gadiem

Publicēts: 03.09.2020.

Cienījamā Saeimas priekšsēdētāja!

Godātie deputāti!

I

Savas uzrunas centrā es vēlos likt vārdu 'ilgtspēja'. Ilgtspēja ir spēks ilgi pastāvēt. Vērtību apzināšanās un nodošana nākamajām paaudzēm. Tā ir mērķtiecīga rīcība, veidojot tādu nākotni, kurā šīs vērtības var pastāvēt. Mēs nevaram teikt – nākotne pienāks un tad jau redzēsim, kas darāms. Ar šodienas gribu un tālredzīgiem lēmumiem mums jāveido Latvijas sabiedrībai iespējami labvēlīgāka nākotne.

Labs atskaites punkts ilgtspējas mērķiem ir 10 gadu, tātad 2030. gads. Tas nav pārāk tālu, lai ļautos sapņiem, un nav pārāk tuvu, lai apmaldītos taktikas sīkumos. Šodien vēlos ar jums, cienījamie deputāti, pārrunāt vairākus konkrētus darbus, kas man šķiet būtiski.

II

Latvijas ilgtspējīga un vienmērīga attīstība bija mērķis pavasara Saeimas sesijā pieņemtajai Administratīvi teritoriālajai reformai.

Lielākiem novadiem būtu ekonomiski lielāka jauda un līdz ar to labāka spēja sniegt pakalpojumus.

Tomēr gribu uzsvērt, ka Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma spēkā stāšanās vēl nebūt nenozīmē sekmīgi pabeigtu reformu. Likums daudzus būtiskus jaunās pašvaldību iekārtas jautājumus ir atstājis citu likumu regulējumam, un tieši šie – pavadošie likumi – noteiks, vai Administratīvi teritoriālā reforma kopumā būs vai nebūs sekmīga.

Diviem būtiskiem reformas turpinājuma aspektiem vēlos pievērst īpašu uzmanību. Tie attiecas uz piederību un demokrātisko līdzdalību.

Domāju, ka spriedze sabiedrībā Administratīvi teritoriālās reformas apspriešanas gaitā būtu bijusi krietni mazāka, ja abi šie aspekti jau laicīgi būtu skatīti kā daļa no reformas.

III

Godātie deputāti!

Drīzumā es Saeimā iesniegšu likumprojektu par latviešu vēsturiskajām zemēm. Šādu likumu paredz Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma 3. panta otrā daļa.

Likumprojekta mērķis ir veidot tālredzīgu valsts politiku latviskuma daudzveidības saglabāšanai un kultūrvēsturiskās vides ilgtspējīgai attīstībai. Stiprinot piederību vietējām kopienām, lokālajām kultūrtelpām un latviešu vēsturiskajām zemēm, mēs stiprinām mūsu kopējo nacionālo identitāti.

Es aicinu mūs visus apzināties tieši mūsu paaudzes atbildību. Ja nākamajām paaudzēm mūsu kultūrvēsturiskā vide būs pieejama vismaz tādā pašā apjomā, kādā tā šodien ir pieejama mums, tad šī likuma mērķis jau būs sasniegts.

IV

Atzīstami, ka Saeima, pieņemot Administratīvi teritoriālās reformas likumu, jau ir lēmusi par vietējo kopienu – pagastu un mazpilsētu – tiesībām pašām demokrātiski ievēlēt savus pārstāvjus vietējas nozīmes jautājumu kārtīšanai. Pagastos un mazpilsētās nedrīkst rasties sajūta, ka valsts ir tālu un viņus aizmirsusi.

Jāņem vērā, ka vēlētas pārstāvniecības nevar pilnvērtīgi aizstāt ar dažādiem līdzdalības mehānismiem.

Tie visi ir labi, bet tiem trūkst galvenais – demokrātiskā leģitimitāte, ko var iegūt tikai vēlēšanās. Saeima ir uzdevusi Ministru kabinetam šīs vietējo kopienu tiesības ietvert likumā. Mēs visi sagaidām, ka šis uzdevums tiks izpildīts.

V

Godātie deputāti!

Administratīvās reformas kopējais mērķis ir labklājība, iesaņķotība, līdzdalība. Taču ar to nebūs pietiekami, domājot par nācīgas ilgtspējas. Mums ir nepieciešama mērķtiecīga un, es uzsveru, uz konkrētiem, pārbaudāmiem rezultātiem vērsta demogrāfijas un ģimeņu politika.

EUROSTAT prognozes par iedzīvotāju skaitu paredz, ka šajā desmitgadē, tātad jau līdz 2030. gadam, iedzīvotāju skaits samazināsies par 200 000, bet nākamajos 30 gados, līdz 2050. gadam, kopā par pusmiljonu.

Tad Latvijā būs tikai 1,4 miljoni iedzīvotāju. Turpretim Igaunijā prognozes paredz, ka gan 2030. gadā, gan 2050. gadā iedzīvotāju skaits vairāk vai mazāk noturēsies pašreizējā līmenī – apmēram 1,3 miljoni.

Mums ir ministrijas, nodaļas un institūcijas, kas kaut kādā līmenī atbild par ģimeņu un bērnu lietām, taču demogrāfijas politika pie mums līdz šim netiek uzskatīta par konsolidētu politiku ar prioritāru nozīmi un atbilstošu finansējumu.

Demogrāfijas politikas centrā ir ģimeņu atbalsta politika. Taču tā, protams, ir plašāka. Tā ietver, piemēram, arī nodokļu politiku, kas orientējas uz reāliem atvieglojumiem ģimenēm ar bērniem, mājokļu politiku, kas līdz šim pilnībā bija pamesta novārtā, tāpat intelektuālā remigrācijas politika un citas jomas, kas ir svarīgas tautas ataudzei.

Demogrāfijas un ģimeņu politika ir tipiska pārnazaru politika. Taču tai trūkst efektīvas pārnazaru vai tā sauktās horizontālās pārvaldības. Un, galvenais, tai trūkst politiski atbildīgas vadības, kam šī politika prioritātes ziņā ir pirmā, nevis kaut kādā piektā vai desmitā vietā. Igaunija savu demogrāfijas un ģimeņu politiku aizsāka jau pirms vairākiem gadiem, un tagad ir redzami rezultāti. Igaunijas valdības sastāvā ir iedzīvotāju lietu ministrs, kurš politiski šo valsts ilgtspējai tik svarīgo jomu pārtrauga kopumā. Arī mums jāatrod piemērots institucionāls risinājums.

VI

Pavasara sesijas noslēgumā es aicināju jūs, godātie deputāti, pievērst uzmanību tam, ka aizvien sarežģītākajai 21. gadsimta pasaulei neatbilst 19. gadsimtam raksturīgā valsts pārvaldes sistēma ar nodalītām ministriju atbildībām par klasiskajām politikas nozarēm, ārpusē atstājot vairākas modernai valstij prioritāras jomas, kas prasa politiski atbildīgu vadību. Blakus demogrāfijas politikai cits raksturīgs piemērs šim deficītam ir informācijas telpas kvalitātes un drošības politika. Tās sektori iekrīt vairāku ministriju pārziņā. Taču nevienai tā nav prioritāte, un, piemēram, sociālo mediju jomā valstij vispār nav nekādas politikas. Tomēr tieši tas, cik kvalitatīva vai piesārņota ir informācija, ko lietojam ikdienā, ietekmē to, cik racionāli vai, tieši otrādi, tumsonīgi ir mūsu lēmumi.

VII

Gribētu pozitīvi atzīmēt, ka jūs, godātie deputāti, esat pievērsušies sabiedriskajiem medijiem. Jūsu dienas kārtībā ir Sabiedrisko mediju likuma 2. lasījums, un tas būtu jāpieņem līdz šī gada beigām.

Šie mediji ir informācijas telpas centrālais posms. To demokrātiskajai atbildībai, žurnālistu profesionalitātei un ētikas principiem ir jābūt tādiem, kas nosaka kvalitātes standartus visai pārējai mediju telpai.

Sabiedrība finansē sabiedriskos medijus tādēļ, lai tie, atšķirībā no komercmedijiem, pildītu noteiktu pienākumu. Šis pienākums ir stiprināt Latvijas demokrātisko valsts iekārtu, piederības sajūtu Latvijai, latvisko identitāti, latviešu valodu, veicināt izpratni par Latviju kā tiesisku un nacionālu valsti.

Jāņem vērā arī tas, ka sociālo tīklu laikmetā ir būtiski mainījusies publiskās informācijas telpas struktūra. Tā ir fragmentējusies daudzos paralēlos “burbuļos”, un to iemītniekiem bieži rodas subjektīvs iespaids, ka tieši viņu “burbulis” ir “tauta”, kas tur tieši izsaka savas domas. Tādēļ šādos apstākļos sabiedriskiem medijiem ir vēl īpaša loma – pēc iespējas pārklāt un integrēt fragmentētos viedokļu “burbuļus”.

Likumprojekts garantē sabiedrisko mediju neatkarību, bet ne neatkarību no šo pienākumu pildīšanas.

Tāpēc, lemjot par likumprojektu, aicinu jūs pievērst īpašu uzmanību diviem aspektiem.

Pirmkārt, izvēlēties tādu sabiedrisko mediju padomes modeli, kas varētu saprātīgi formulēt un pārstāvēt sabiedrības intereses un kas baudītu gan sabiedrības, tā arī sabiedrisko mediju žurnālistu uzticību.

Un, otrkārt, nodrošināt, lai padomes rīcībā, kam sabiedrība ir uzticējusi pārstāvēt savas intereses, būtu efektīvi instrumenti, kas garantētu, ka sabiedriskie mediji savus pienākumus pildītu kvalitatīvi un atbildīgi.

Informācijas telpas kontekstā vēl gribu uzsvērt valsts atbildību atbalstīt kvalitatīvos komercmedijus, tai skaitā ļoti nozīmīgos reģionālos medijus. Bet, uzsveru, atbalstīt tieši kvalitatīvos, nevis kādu korumpētu “šeftmaņu” ruporus vai Kremļa interešu pārstāvjus.

VIII

Kolēģi!

Vēl viens aktuāls darba virziens ir valsts e-pārvaldība. Arī tai jāveido pārnozaru politika, pārvaldība un tiesiskā bāze. Šī brīža fragmentētība kavē Latvijas kā modernas valsts attīstību.

Vienota valsts digitālā platforma ir vieta, kur gan valsts, gan privātais sektors uz skaidriem un drošiem pamatiem piedāvā savus pakalpojumus.

Tiem jābūt savietojamiem, ērtiem un viegli uztveramiem, tiem jābūt drošiem datu aizsardzības un privātuma ziņā.

Tai pašā laikā mēs nedrīkstam radīt digitālu monstros, cilvēku pakļaut tehnoloģijām.

Īpaši gribu izcelt algoritmu problemātiku gan valsts, gan privātajā sektorā. Algoritmi nav tiesību normas, un tādēļ tie nedrīkst noteikt, ko mēs drīkstam un ko nedrīkstam. Algoritmi nedrīkst ierobežot cilvēku tiesības un dzīves iespējas likuma ietvaros brīvi, neviena neuzraudzītam un nevienam neatskaitoties, lemt par savu rīcību. Algoritmu pielietošana nav tikai tehnisks jautājums, bet tas ir centrāls, politisks, tiesībspolitisks un konstitucionāls jautājums. Un tas būs mums jādiskutē nākamajos gados, lai panāktu to, ka digitālā attīstība neierobežo cilvēku.

Digitalizācija var būt līdzeklis dzīves kvalitātes uzlabošanai. Taču tas var arī kļūt par ieroci, ko pavēršam pret sevi. Gatavojot gan e-pārvaldi, gan citus digitalizācijas projektus, šī digitalizācijas riskantā dimensija ir pienācīgi jāņem vērā.

Piemēram, ikvienam no valsts pakalpojumiem ir jābūt pieejamam arī klātienē, it sevišķi lai risinātu nestandarta jautājumus.

Te nepieciešami arī inovatīvi tiesiski risinājumi. Piemēram, ja kāds nelikumīgi būtu piekļuvis personas datiem, tad cietušajai personai automātiski būtu jāsaņem par to ziņojums un likumā noteikta finansiāla kompensācija.

Latvija savā ceļā uz digitālu sabiedrību un konkurencē ar citām valstīm varētu izcelties tieši ar tādiem ne vien tehniskiem, bet jo sevišķi tiesiskiem risinājumiem, kas būtu ne tikai efektīvi no utilitārā viedokļa, bet cilvēkam arī turpmāk nodrošinātu viņa tiesības un individuālo rīcības brīvību.

IX

Godātie deputāti!

Saeimas dienaskārtībā ir Latvijas kā modernas valsts ilgtspējai nozīmīgā Augstākās izglītības reforma.

Reformas virsmērķis ir radīt tādu augstskolu ekosistēmu, kas kļūst par valsts izaugsmes motoru un katalizatoru, dodot studentiem kvalitatīvu, Eiropā un globālā mērogā konkurētspējīgu augstāko izglītību. Ekosistēmu, kas rada zināšanas sabiedrības vajadzībām, lai ar to tieši veicinātu Latvijas tautsaimniecības izaugsmi, kā arī sekmētu sabiedrības garīgo un kultūras attīstību.

Tai pašā laikā augstskolām ir jābūt vietai, kur cilvēks var ne tikai iegūt tehniskas zināšanas un prasmes, lai kļūtu par noderīgu darbspēku tautsaimniecībai, bet arī veidot un attīstīt savu personību, izjust domātprieku.

Tāpat augstskolām ir jābūt impulsu devējām Latvijas demokrātijas un patriotisma nostiprināšanai, to redzeslokā vienmēr jābūt mūsu nacionālās kultūras – šī jēdziena visplašākajā izpratnēs – saglabāšanai un attīstībai. Latviešu valodai arī 21. gadsimtā ir jābūt zinātnes valodai.

Šīs augstskolu valstiskās funkcijas reformas gaitā nedrīkst tikt pamestas novārtā.

X

Godātie deputāti!

Ir ārkārtīgi nepieciešams uzlabot mūsu likumdošanas kvalitāti. Tāpēc es aicinu jūs turpināt debates par Valsts padomes

izveidošanu.

Tās uzdevums būtu pirms likuma pieņemšanas vērtēt, vai likums atbilst valsts ilgtspējas interesēm un Satversmē ietvertajām tiesību normām un pamatvērtībām.

Likumdevējs vienmēr ir, un tam ir jābūt politiskam. Likums parasti ir politisks kompromiss, un tas demokrātijā ir normāli. Taču, atrodot politisko kompromisu likuma izskatā, tas ne vienmēr atbildīs Satversmes vērtību un Latvijas valsts ilgtspējas, tātad kopējā labuma, kritērijiem.

Tādēļ Valsts padomes uzdevums būtu uz to pamatoti, ar izsvērtiem argumentiem norādīt. Gala lēmums, protams, ir jāpieņem Saeimai, bet valsts ilgtspējas un Satversmes vērtību, tātad mūsu visu kopējā labuma, argumentu apjoms kopējā diskusijā ievērojami pieaugtu.

Tas krietni uzlabotu likumdošanas kvalitāti un veicinātu mūsu valsts attīstību un ilgtspēju.

XI

Godātie deputāti!

Nobeigumā vēlos uzrunāt dažas svarīgas prioritātes mūsu ārējā un drošības politikā.

Tieši aktīva un kompetenta ārpolitika ir viens no Latvijas ilgtspējas stūrakmeņiem. Redzamība un ietekme Eiropas un pasaules politikā stiprina mūsu drošību. Mums ir jāstāda augsti mērķi, lai ar savu nostāju ietekmētu starptautisko, demokrātisko institūciju dienaskārtību. Es gribu pateikties visiem ārpolitikas veidotājiem par līdz šim paveikto.

Kolēģi!

Mūsu morālais pienākums ir atbalstīt baltkrievu pilsoniskās sabiedrības nevardarbīgo pretošanos, jo ir ticis pārkāpts demokrātijas pats pamatprincips – godīgas vēlēšanas.

To prasa mūsu demokrātiskā pārliecība un mūsu vēsturiskā pieredze. Tieši baltiešu un Polijas kopīgā, skaidrā un laicīgi paustā pozīcija uzdeva kamertoni pašreizējai Eiropas Savienības vienotajai nostājai par notiekošo Baltkrievijā.

Mūsu ārpolitikas panākums bija ANO ietvaros Latvijas iniciētais “Pārrobežu paziņojums par “Infodēmiju” Covid-19 kontekstā”, ko parakstīja 130 valstu. Nesenā telefonsarunā ANO ģenerālsekretārs Gutērešs man pateicās par šo iniciatīvu un uzsvēra, ka Latvija cīņā ar dezinformāciju ir parādījusi globālu līderību, un, ņemot vērā mūsu starptautiski atzīmējamo kompetenci, izteici vēlmi, lai Latvija arī turpmāk šajā jomā spēlētu aktīvu lomu.

Godātie deputāti!

Tas ir tikai viens piemērs, kas norāda, ka mūsu valsts jau ir pietiekoši attīstīta un sabiedrība pietiekoši nobriedusi, lai mēs varētu dot savu pienesumu lielāka mēroga problēmu risināšanā. Latvija ir apņēmusies 2025. gadā kandidēt uz vietu ANO Drošības padomē. Tā ir ANO institūcija ar vislielāko ietekmi un prestižu.

Lai Latvija tiktu ievēlēta šai padomē, mums jāpārlicina 129 valstis, lai tās mūs atbalsta. Tādēļ mums ir jādefinē, kāds būs Latvijas īpašais devums, kas pārliecinās šīs 129 valstis par mums nobalsot. Tas ir prioritārs uzdevums ne tikai ārpolitikas veidotājiem, bet arī plašākai sabiedrībai, nevalstiskajam sektoram.

XII

Ārējai un iekšējai drošībai arī turpmāk jābūt mūsu prioritātei. Šajā sarežģītajā situācijā atslābt nekādā ziņā nedrīkst. Aizsardzības jomā mums ir jāturpina iesāktie plāni, it sevišķi paredzētie iepirkumi mūsu militāro spēju stiprināšanai. Nebūtu pieļaujams tos reducēt, mehāniski norādot uz šī gada iekšzemes kopprodukta samazināšanos Covid-19 rezultātā

Tāpat Latvijai jau tūlīt mērķtiecīgi ir jāiesaistās NATO alianses tālākās attīstības plānošanā. Ģenerālsekretārs Jens Stoltenbergs jūnijā atklāja "NATO2030" konsultāciju procesu par alianses attīstību. Latvijai ir svarīgi, lai izmaiņas, kas skars NATO šajā desmitgadē, stiprinātu mūsu drošību. Ir jāizstrādā Latvijas redzējums, jāsaskaņo ar reģionāliem partneriem un jāpanāk, lai tas pienācīgi tiktu ietverts NATO kopīgajos plānos.

XIII

Eiropas Savienība, adekvāti reaģējot uz Covid-19 radīto krīzi, izveidoja Eiropas atveseļošanās fondu. Taču nesaskaņotā un novēlotā rīcība krīzes iesākumā liecina, ka Eiropas Savienībai ir nepietiekama institucionālā kompetence šādu situāciju risināšanā. Latvijai ir jāaktualizē jautājums par Savienības krīžu izturētspēju un jādod savs pienesums šādu spēju iestrādei Eiropas Savienības institucionālajos mehānismos.

Eiropas Savienības valstu vidū mēs esam bijuši starp labākajiem ne tikai pandēmijas apkarošanā, bet arī ekonomikas izturības ziņā. Ekonomikas kritums šogad mums nebūs tik liels kā vairumā citu Eiropas valstu, un nākamajā gadā Latvijas Banka jau prognozē IKP izaugsmi.

Tādēļ papildu līdzekļi, kas Latvijai nāks no Eiropas atveseļošanās fonda, ir unikāla iespēja gudri ieguldīt un vienlaikus reformēt, pārveidot mūsu ekonomiku, lai tā būtu videi draudzīgāka un radītu augstāku pievienoto vērtību. Tas jo sevišķi nozīmē ieguldīt arī zinātnē un inovācijās.

Tāpēc Eiropas zaļais kurss, pāreja uz klimatam draudzīgu ekonomikas modeli ir izaicinājums, pie kā valdībai ir jāstrādā arvien aktīvāk un jāiesaista tajā visa sabiedrība. Atcerēsimies – tas ir nākotnes ekonomikas modelis. Jo ātrāk mēs to sāksim ieviest, jo labāk būs.

XIV

Godātie deputāti!

Mūsu šodien lemtais atbalsosies nākotnē. Mūsu lēmumiem jābūt gudriem un ilgtspējīgiem.

Jūs gaida ražīgs darba cēliens. Labu veiksmi jums un mums visiem!

Saistītas tēmas

[Egils Levits](#) [Iekšpolitika](#)

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-uzruna-saeimas-2020-gada-rudens-sesijas-atklasana>